

РЕСУРСЕН ЦЕНТАР
на родители на деца
со посебни потреби

ЕПИЛЕПСИЈА

ШТО ТРЕБА ДА ЗНАЕМЕ
И КАКО ДА ИМ
ПОМОГНЕМЕ НА
ЛИЦАТА СО ЕПИЛЕПСИЈА

ШТО Е ЕПИЛЕПСИЈА?

- ✓ Епилепсија е состојба на мозокот (невролошка состојба) што се манифестира со епилептични напади
- ✓ Епилептичен напад е нарушување на електричната комуникација меѓу невроните
- ✓ Епилепсија се дијагностицира откако лицето имало најмалку два епилептични напада во рок од 24 часа, кои не биле предизвикани од некоја позната здравствена состојба.

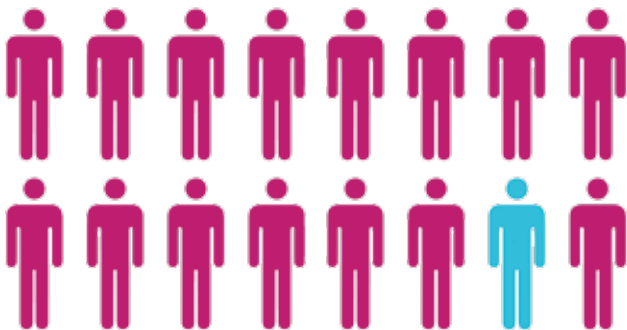
Информациите во оваа брошура ќе ви помогнат да ги разберете основите на епилепсијата како невролошка состојба, ќе ви дадат насоки за справување со епилептичните напади и ќе ви дадат одговор на често поставуваните прашања.

Се надеваме дека овие информации ќе ви помогнат да се справите и да управувате со вашата состојба или со состојбата на вашите блиски.

ПРЕВАЛЕНЦИЈА И ЗАСТАПЕНОСТ

- ✓ Епилепсија и епилептични напади може да се појават кај која било личност и на која било возраст;
- ✓ Новодетектирани случаи на епилепсија се најчести кај децата, особено во текот на првата година од животот;
- ✓ Стапката на новодетектирани случаи на епилепсија постепено се намалува до 10-годишна возраст и потоа станува стабилна;
- ✓ По 55-годишна возраст, стапката на нови случаи на епилепсија почнува да се зголемува, бидејќи луѓето развиваат тумори на мозокот или Алцхајмерова болест, кои можат да предизвикаат епилепсија.
- ✓ Фактори, како што се други здравствени состојби, социјални и економски фактори, полот и возраста може да ја влијаат врз развојот на епилепсијата и нападите.
- ✓ Нападите често се појавуваат и кај луѓе што имале трауматски повреди на мозокот (пад, удар во главата или друга трауматска повреда)

- ✓ 1 од 26 луѓе во светот се дијагностицирани со епилепсија како сродна невролошка состојба

ЕПИЛЕПТИЧНИ НАПАДИ

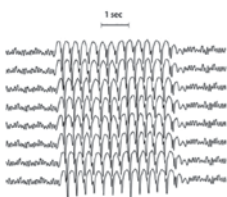
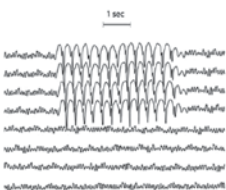
Кога го употребуваме зборот „напади“, подразбираме епилептични напади што можат да бидат поврзани со:

- ✓ семејна генетска тенденција
- ✓ физичка/трауматска повреда на мозокот
- ✓ други поврзани здравствени причини и состојби

КЛАСИФИКАЦИЈА НА ЕПИЛЕПСИЈАТА

Постојат различни видови напади, но сите тие започнуваат во мозокот.

Нападите се манифестираат со губење на свеста, грчење и неартикулирани движења на телото и екстремитетите, а се предизвикани од нарушувања во електричната активност на мозокот.

Препознавањето и контролирањето на нападите влијае врз целокупниот квалитет на животот на лицето со епилепсија, семејството и средината во која лицето живее, работи и се социјализира.

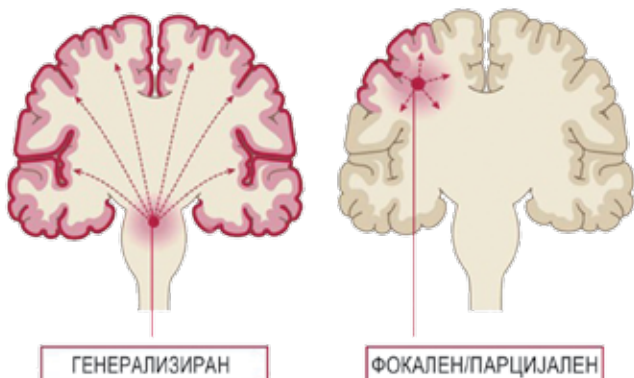
ВИДОВИ ЕПИЛЕПТИЧНИ НАПАДИ

Постојат три главни вида епилептични напади, понатаму поделени во групи, според местото во мозокот каде што започнуваат, и тоа:

✓ ГЕНЕРАЛИЗИРАНИ НАПАДИ

Овие напади започнуваат и се случуваат во двете хемисфери на мозокот во исто време. Генерализирани напади се манифестираат со конвулзија, грчеви, отсуство на свест или губење на мускулниот тон.

✓ ФОКАЛНИ НАПАДИ

Терминот се користи за прецизирање на местото во мозокот каде што започнуваат нападите. Фокалните напади можат да започнат во

еден дел на мозокот или во едната хемисфера од мозокот.

Две третини од нападите започнуваат како фокални напади и стануваат генерализирани, додека една третина започнуваат како генерализирани напади.

✓ НЕПОЗНАТИ НАПАДИ

Кога почетокот на нападот во мозокот не е познат, се нарекува напад со непознат почеток.

Некои напади се предизвикани од здравствени причини, како што е нискиот крвен шеќер (хипогликемија) или промената на начинот на кој работи срцето. Овие напади не се исти со епилептичните напади. Постојат и други видови напади што изгледаат како епилептични напади, но тие не започнуваат во мозокот.

ЗНАЦИ И СИМПТОМИ

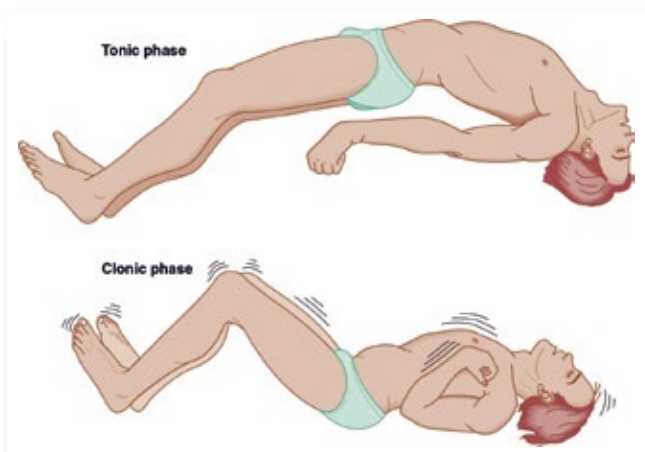
Знаците и симптомите на нападите варираат во зависност од видот на нападот.

Најчестиот тип напади (60 %) се **КОНВУЛЗИВНИ НАПАДИ**, односно овие напади се проследени со грчење и неконтролирани движења на телото и екстремитетите. Се случуваат ненадејно и без предупредување, а за време на нападот лицето комплетно ја губи свеста. Нападот може да трае од 10 до 30 секунди, или 2-3 минути.

Другите 40 % од нападите се **НЕКОНВУЛЗИВНИ НАПАДИ**, односно се проследени само со делумно или комплетно губење на свеста,

пред и за време на нападот. Траат околу 10 секунди. Лицето може да доживува различни сензации пред нападот, а препознавањето на симптомите е знак дека лицето треба да се смести во удобна положба.

УПАТСТВА ЗА АСИСТЕНЦИЈА И ПОМОШ

Без оглед на причините и видот на нападот, следниве упатства ќе ви помогнат да асистирате по потреба во справувањето со нападите на лицата со епилепсија.

Постои едноставен процес од неколку чекори за справување со напади. Запомнете, главната цел е безбедноста на лицето со епилептичен напад!

✓ ОСТАНЕТЕ СМИРЕНИ И ФОКУСИРАНИ!

ПОСТАВУВАЊЕ НА РАЦЕТЕ

Поставете ги рацете како што е прикажано на сликата

ПОСТАВУВАЊЕ НА НОЗЕТЕ

Поставете ги нозете како што е прикажано на сликата

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ГЛАВАТА

Поставете ја главата како што е прикажано на сликата

ОБЕЗБЕДЕТЕ ПРОСТОР ЗА ЗАКРЕПНУВАЊЕ

Останете во близина и обезбедете простор за лицето.

Тоа ќе ви помогне вам, на лицето со напад и на другите во непосредна близина.

✓ ОБЕЗБЕДЕТЕ ГИ УСЛОВИТЕ ВО СРЕДИНАТА!

Доколку нападот е проследен со грчење и неартикулирани движења на телото, обезбедете мека подлога и перница и поставете ги до лицето што доживува напад. Поместете ги потенцијалните опасни предмети.

✓ **ОСТАНЕТЕ БЛИСКУ!**

Никогаш не оставајте го само лицето за време на нападот.

✓ **ЧУВАЈТЕ ГИ ПРСТИТЕ И ДРУГИТЕ ПРЕДМЕТИ ПОДАЛЕКУ ОД УСТАТА НА ЛИЦЕТО СО НАПАД**

Честа заблуда е дека лицето што има напад ќе го проголта својот јазик и ќе престане да дише. Ова едноставно не се случува. Никогаш не ставајте ништо во устата на лицето што доживува напад. Посебно не сопствените прсти!

✓ **КОРИСТЕТЕ ЈА ПОЗИЦИЈАТА ЗА ЗАКРЕПНУВАЊЕ!**

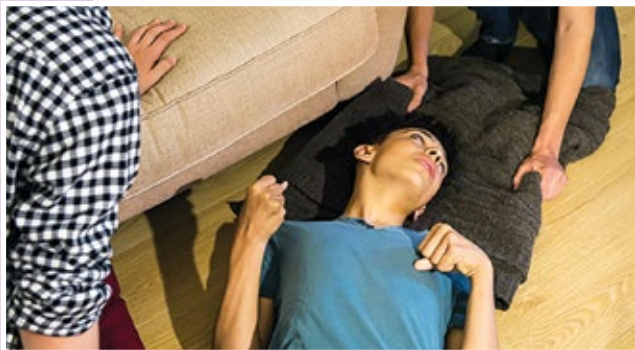
Наместете го лицето во положба за закрепнување и заштитете ја главата со нешто меко.

✓ **ПРОВЕРЕТЕ ГИ ДИШЕЊЕТО И РАБОТАТА НА СРЦЕТО**

Начинот на кој лицето дише за време и по нападот, како и условите во кои се случил нападот, ќе бидат корисни информации за медицинскиот тим повикан за интервенција.

✓ **РАЗГОВАРАЈТЕ СО ЛИЦЕТО И ДАЈТЕ ГИ ПОТРЕБНИТЕ ЛЕКОВИ**

По нападот, во зависност од видот и времетраењето на нападот, лицето може да биде збунето или во безсознание извесен период. Зборувајте смирено, објаснете му на лицето дека доживеало напад и потсете го да се напише од препишаните лекови.

✓ ПОВИКАЈТЕ ИТНА МЕДИЦИНСКА ПОМОШ

Постојат околности кога ќе треба да се јавите во брза помош за интервенција, и тоа:

- ✓ Првиот пат кога лицето има напад
- ✓ Ако нападот трае подолго од пет минути
- ✓ Ако нападот е предизвикан од повреда на главата или се случува во вода
- ✓ Ако дишењето на лицето не е нормално по нападот, или ако има синило околу усните

Кога ќе пристигне медицинската помош, објаснете ја со свои зборови природата на нападот и пробајте да ја идентификувате причината.

✓ ЧУВАЈТЕ ЗАБЕЛЕШКИ ЗА ВРЕМЕТО И ОКОЛНОСТИТЕ НА НАПАДОТ

Опишете ги со свои зборови знаците и симптомите пред нападот (однесувањето и реакциите на лицето пред нападот).

Опишете ги со свои зборови симптомите за време на нападот (грчење, губење на мускулниот тон, губење на свеста, некоординирано и неартикулирано тресење, положба на телото за време на нападот и слично).

Опишете ги со свои зборови знаците и симптомите по нападот (однесувањето и реакциите на лицето по нападот)

Овие информации, ќе бидат корисни за медицинскиот тим доколку е повикан за интервенција.

ЕПИЛЕПСИЈАТА КАКО СЕКУНДАРНА СОСТОЈБА

Појавата на епилептични напади и развој на епилепсијата како секундарна невролошка состојба е очекуван процес, посебно кај децата и лицата со церебрална парализа, мултиплекс склероза, интелектуален хендикеп, деменција или сродни невролошки состојби.

Во секој случај, епилепсија како секундарна состојба и како последица од други здравствени состојби, се јавува почесто отколку кај општата здрава популација.

ФАКТОРИ И РИЗИЦИ ЗА ПОЈАВА НА ЕПИЛЕПСИЈА

Инфекција на мозокот

Други здравствени состојби во старост

Други здравствени напади во рана возраст

Во зависност од примарната состојба и хендикеп на лицето, епилепсијата и нападите се манифестираат поинаку кај секое лице индивидуално. Во справувањето со епилепсијата како последица од други состојби, секогаш се вклучени стручни медицински лица и експерти. Рехабилитацискиот протокол вклучува различни лекови, диета, суплементи и третмани од различни научни дисциплини, согласно со индивидуалната програма за лицето.

Видот и преваленцијата на епилепсијата во голема мера зависи од возраста и општата здравствена состојба на лицето. На пример, кај младите астмата е честа причина за напад и епилепсија, додека кај постарите лица причини може да бидат кардиоваскуларните заболувања и заболувањата на мозокот.

СОВЕТИ ЗА ЛИЦАТА СО ЕПИЛЕПСИЈА

- ✓ Осигурете се дека вашето семејство, пријателите и соработниците знаат што да направат ако имате напад.
- ✓ Важно е да останете активни, но со претпазливост да учествувате во спортот и другите активности. Избегнувајте потенцијално опасни активности, како што се капење, пливање, гимнастика или планинарење без некој во ваша непосредна близина.

- ✓ Имајте друго лице со вас што го познава ризикот од напад и е обучено за справување со епилептичен напад. Спортските активностите се побезбедни со носење шлемови.
- ✓ Секогаш носете ја медицинската идентификација во која е запишана вашата состојба. Ако ви се случи напад или итен случај, познавањето на вашата состојба ќе им помогне на луѓето околу вас да ви обезбедат соодветен третман.
- ✓ Ако користите препишани антиконвулзивни лекови, внимавајте на дозата што е пропишана посебно за вас според вашата тежина, возраст, пол и други фактори.
- ✓ Бидете внимателни за ризиците од можни интеракции меѓу антиконвулзивните лекови и други лекови што може да ги земате, вклучувајќи и суплементи.
- ✓ Секогаш обратете се кај вашиот лекар или фармацевт ако не сте сигурни во препишаните лекови.
- ✓ Избегнувајте алкохол, бидејќи може да се меша со ефикасноста на лекот

ПОДДРШКА И ПОМОШ ЗА ЛИЦАТА СО ЕПИЛЕПСИЈА

Дијагностицирање епилепсија кај дете или постаро лице може да биде вознемирувачко искуство, вклучително за родителите, сопружниците и поблиското семејство.

Добрата вест е – **НЕ СТЕ САМИ!**

Голема е веројатноста дека постои заедница на луѓе во вашата област што минуваат низ истите предизвици, и тие веќе имаат групи за поддршка, одржуваат едукативни сесии или можат да ве поврзат со други семејства.

- ✓ Побарајте група за поддршка (граѓанска организација што работи со лица со епилепсија и слични невролошки состојби)
- ✓ Побарајте центар за третман и рехабилитација на лица со невролошки состојби
- ✓ Побарајте помош од вашиот лекар или од други здравствени работници.

Една од најважните работи што ќе ви помогнат да живеете со епилепсија е да најдете мрежа за поддршка, односно заедница на луѓе со кои ќе можете да разговарате и да споделувате добри и лоши искуства. Секојпат кога некој со епилепсија или член на семејството ја споделува својата приказна, тие ги подучуваат другите.

Квалитетот на животот зависи од тоа како вие гледате на епилепсијата, како се справувате и како ги решавате проблемите со кои се соочувате.

РЕСУРСЕН ЦЕНТАР
на родители на деца
со посебни потреби

РЕСУРСЕН ЦЕНТАР

ул. Васко Карангелески 33

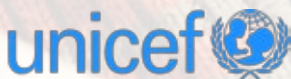
1000 Скопје

++389 78 449 851

++389 78 449 852

www.resursencentar.mk

Изработката на брошурата е овозможена со финансиска поддршка на УНИЦЕФ, во рамките на проектот: „Зголемување на можностите за инклузија и подобрување на квалитетот на животот на децата со попреченост преку оснажување на нивните родители и семејства“.

Ставовите изнесени во оваа брошура се на авторите и не мора да се совпаѓаат со ставовите и политиките на УНИЦЕФ.